

קובץ

מאי חנוכה

עיונים וביאורים בעניני ימי החנוכה

ימי החנוכה ה'תשע"ד

פתח דבר

בעזה"ת.

בפרוס עלינו הימים המאירים – ימי החנוכה, דשנת ה'תשע"ד, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס "מאי חנוכה". בקובץ זה לוקטו ביאורים בעניני ימי החנוכה מתוך רכבות עניני חידוש וביאור שבתורת הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

ונחלק לכמה מדורים:

הראשון, "מאי חנוכה", והוא ביאור בתוכן מלחמת היוונים עם ישראל, שלחמו נגד האמונה בהקב"ה ובקדושת התורה.

השני, "הנרות הללו", והוא עיונים וביאורים בנוסח "הנרות הללו" (הבא בהמשך לליקוט הביאורים על סוגית "מאי חנוכה" שבקובץ "מאי חנוכה" – תשס"ז, ולליקוט הביאורים בתפילת "ועל הניסים" שבקובץ "מאי חנוכה" – תשס"ח).

השלישי, "חידושי סוגיות", והוא פלפול בפלוגתת הראשונים אם יש דין משתה ושמחה בחנוכה.

ובתור הוספה בא המדור "דרכי החסידות" ובו מאמר מכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע בנוגע לימי החנוכה.

קונטרס זה יו"ל במסגרת הקונטרס השבועי 'לקראת שבת' – עיונים וביאורים בפרשת השבוע.

*

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

*

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים, אשר כימים ההם, כן גם עתה יעשה תשועה גדולה ופורקן לעמו ישראל, ונבוא לדביר ביתו – בגאולה האמיתית והשלימה, בעגלא דידן.

בברכת התורה,

מכון אור החסידות

ערב ימי החנוכה, ה'תשע"ד
מאתיים שנה להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

צוות העריכה וההגהה:

[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב,
הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

ארץ הקודש
United States
ת.ד. 2033
1469 President st.
כפר חב"ד 72915
Brooklyn, NY
טלפון: 03-960-4832
11213
פקס: 03-960-7370
718-473-3924

נדפס באדיבות:

The Print House
538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237
718-628-6700

תוכן העניינים

ישנם אפיקורסים יווניים שונים – לגמרי, למחצה, לשליש ולרביע וסתם כאלו המכונים 'חנפנים מודרניים'. הם בעד טהרת המשפחה, אבל אינם בעד מקוה כשר. הם בעד חנוך דתי אבל אינם בעד איסור תערובת אנשים ונשים, ועוד עניינים דומים.

ישנה גם השפעה של הכפירה היוונית מהסביבה. גם שונאנו הגדול ביותר בלעם הרשע שיבח את עם ישראל ב"הן עם לבדד ישכון" וב"מה טובו אהליך יעקב", והנגררים הכלליים העיוורים מבקשים לחבר יחד יהודים ולא יהודים. כל זה מכבה, חס-ושלום, את הנר האלקי בישראל.

זהו נר חנוכה, שעם המסירות נפש של "ה' אלקינו ה' אחד" מוצאים גם עתה את פך השמן של חנוך הכשר, על-מנת להדליק בבתי ישראל את המנורה האלקית של תורה ומצוות.

(ספר המאמרים אידיש [המתורגם ללה"ק] עמ' 252 ואילך)

מאי חנוכה

בין "חכמתכם ובינתכם" ל"חכמת יוון" מדוע קבעו את ימי החנוכה לזכר נס השמן, ולא לזכר הצלת ישראל מהיוונים? / מדוע לחמו היוונים שעיסוקם בחכמה נגד ישראל שהם "עם חכם ונבון"? / איך יכול להיות שחכמי יוון היו מושחתים במדותיהם? / ביאור נפלא במהותה של מלחמת היוונים נגד עם ישראל, ובהבדל הגדול בין לימוד התורה לחכמת יוון

(על-פי רשימות חוברת קכה, שיחות קודש תשל"א ח"א עמ' 342 ואילך, וראה גם לקוטי שיחות ח"ג עמ' 815. חכ"ה עמ' 237 ואילך. חל"ה עמ' 174 ואילך. קונטרס "מאי חנוכה – במשנתו של הרבי" (ברוקלין, תשנ"ה) ועוד)

הנרות הללו

ביאורים ועיונים בנוסח 'הנרות הללו' הנרות הללו אנו מדליקין / הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות / ע"י כהניך הקדושים / וכל שמונת ימי חנוכה / ואין לנו רשות להשתמש בהם / ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד / כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על ניסוך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך

חידושי סוגיות

כפלוגתת הראשונים אם יש דין משתה ושמחה בחנוכה יפלפל לתרץ שיטת הרמב"ם שיש חיוב שמחה אף שבש"ס לא נזכר אלא הלל והודאה, דהרמב"ם הכריח מחמת קושיא – שודאי הש"ס לא בא לבאר כל התקנה אלא רק דין הלל שבה / יתלה דדין הלל הוא על נס פך השמן ודין שמחה הוא על נס המלחמה / יציע לתלות הפלוגתא בפלוגתת הרמב"ם והמאירי אם הנצחון הי' בכ"ד או בכ"ה, ויסיק דאף אם הי' בכ"ד שפיר אפ"ל דהתקנה היא על יום המנוחה / יחדש דהפלוגתא היא אם שני הנסים הוו בגדר "זה וזה גורם" לתקנת היר"ט, או דעיקר הגורם הוא נס פך השמן

(ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 142 ואילך, ח"ל עמ' 204 ואילך)

דרכי החסידות

להשכיחם קדושת תורתך מאמר המבאר את פנימיות כוונת מלחמת היוונים – נגד קדושת התורה, ואופן המלחמה כנגדם – על-ידי הדגשת הקדושה האלוקית שבתורתנו הק'

על-פי שכל קל יותר לקיים את המצוות שבסוג עדות ומשפטים, בהם יודעים פחות או יותר את טעמי המצוות, מאשר לקיים את המצוות שבסוג חוקים, והשכל האנושי הירא-שמים אומר שיש לקיים את מצוות החוקים בעונג כפי שמקיימים את העדות והמשפטים, אבל לאמיתו של דבר יש לקיים את מצוות העדות והמשפטים בקבלת-עול אמיתית כמו את מצוות החוקים, כי עיקר קיום המצוות לא צריך להיות בגלל טעם המצוה, אלא מפני שכך הוא ציווי ה' ברוך-הוא.

ד.

להשכיחם קדושת התורה

המלחמה הרוחנית של היונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", לכבות את הקדושה האלקית בישראל. קבוצה קטנה של עוסקים בתומ"צ ניצחה את היוונים הכופרים והם חזרו והדליקו את נר הקדושה האלקית. מלחמת הכפירה הרוחנית חוזרת ומתנהלת בכל דור. פך השמן של החנוך הכשר יאיר את מנורת התומ"צ בכתי ישראל.

זו היתה מלחמתם הרוחנית של היוונים:

הם טענו שהתורה אינה אלא חכמה. הם רצו לקחת מבני ישראל את קדושת התורה, הקדושה שבמצוות בכלל ומצוות החוקים בפרט. כמו שכתוב "להשכיחם תורתך" – לגרום לבני ישראל לשכוח שהתורה היא שכל אלקי, "ולהעבירם מחוקי רצונך" – שבני ישראל לא יקיימו את מצוות החוקים.

עיקר כוונת היוונים היתה לנתק את בני ישראל מאמונתם, ומהמסירות-נפש שלהם אל ה' ברוך-הוא. כמו שכתוב שהיוונים אמרו: "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", כלומר להתנתק מאלקות. לכן, כאשר הם ניצחו זמנית וכבשו את ירושלים וחדרו לבית המקדש, הם טמאו את שמן המנורה. כל שאיפתם של היוונים היא לכבות את האור האלקי אצל בני ישראל.

אבל מתתיהו כהן גדול ובניו, עם חלק מסוים של יהודים מסורים לתורה ומצוות, בהכרזים בכנות "שמע ישראל" ובאמונתם במסירות-נפש ב"ה' אלקינו ה' אחד", ניצחו את הכופרים היווניים ובקשו לחזור ולהדליק בישראל את הנר האלקי – נתן להם ה' ברוך-הוא מתנה כפולה – שמצאו את פך השמן הכשר, ובמקום לילה אחד הוא בער שמונה ימים.

מלחמת היוונים הרוחנית הזו, חוזרת ומתנהלת בכל דור. ישנם כופרים יוניים, לא יהודיים ויהודיים, שמנהלים מלחמה רוחנית לנתק את בני ישראל מאלקות.

בין "חכמתכם ובינתכם" ל"חכמת יון"

חידושי סוגינים

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ב, חג השבועות ב')

הטעם דאיהו קבוצה קטנה של עוסקים בתומ"צ ניצחה את היוונים הכופרים והם חזרו והדליקו את נר הקדושה האלקית. מלחמת הכפירה הרוחנית חוזרת ומתנהלת בכל דור. פך השמן של החנוך הכשר יאיר את מנורת התומ"צ בכתי ישראל. זו היתה מלחמתם הרוחנית של היוונים: הם טענו שהתורה אינה אלא חכמה. הם רצו לקחת מבני ישראל את קדושת התורה, הקדושה שבמצוות בכלל ומצוות החוקים בפרט. כמו שכתוב "להשכיחם תורתך" – לגרום לבני ישראל לשכוח שהתורה היא שכל אלקי, "ולהעבירם מחוקי רצונך" – שבני ישראל לא יקיימו את מצוות החוקים. עיקר כוונת היוונים היתה לנתק את בני ישראל מאמונתם, ומהמסירות-נפש שלהם אל ה' ברוך-הוא. כמו שכתוב שהיוונים אמרו: "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", כלומר להתנתק מאלקות. לכן, כאשר הם ניצחו זמנית וכבשו את ירושלים וחדרו לבית המקדש, הם טמאו את שמן המנורה. כל שאיפתם של היוונים היא לכבות את האור האלקי אצל בני ישראל. אבל מתתיהו כהן גדול ובניו, עם חלק מסוים של יהודים מסורים לתורה ומצוות, בהכרזים בכנות "שמע ישראל" ובאמונתם במסירות-נפש ב"ה' אלקינו ה' אחד", ניצחו את הכופרים היווניים ובקשו לחזור ולהדליק בישראל את הנר האלקי – נתן להם ה' ברוך-הוא מתנה כפולה – שמצאו את פך השמן הכשר, ובמקום לילה אחד הוא בער שמונה ימים. מלחמת היוונים הרוחנית הזו, חוזרת ומתנהלת בכל דור. ישנם כופרים יוניים, לא יהודיים ויהודיים, שמנהלים מלחמה רוחנית לנתק את בני ישראל מאלקות.

א.

"לבאורה עיקר הנס הי' בנצחון המלחמה, ואיך עשו מן המפל עיקר"?

איתא בגמ' 'מאי חנוכה [על איזה נס קבעוה?] . . כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול, ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה".

יודועה השאלה, הרי בימים ההם היו ישראל בצרה גדולה, שקמו עליהם היוונים ו"גזרו גזירות על ישראל . . וצר להם לישראל מאוד מפניהם ולחצום לחץ גדול"³, עד ש"ברחמין הרבים עמדת להם בעת צרתם"⁴ ו"ריחם עליהם אלקי אבותינו, והושיעם מידם, והצילם. וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם"⁵.

1. שבת כא, ב.

2. רש"י שם.

3. לשון הרמב"ם בהל' חנוכה ריש פ"ג.

4. תפילת "ועל הניסים".

5. רמב"ם שם.

וא"כ, תמוה ביותר מה שאמרו בגמ' שעיקר קביעות היו"ט דחנוכה הוא לזכר הנס דמציאת פך השמן והדלקת המנורה לשמונה ימים, ולא הביאו כל עיקר את הנס דנצחון המלחמה וישועת ישראל מידי היוונים, ד"לכאורה עיקר הנס הי' בנצחון המלחמה . . [ו]איך עשו מן הטפל עיקר"?

ולהבין זה יש להקדים תחילה ביאור תוכן מלחמת היוונים עם ישראל, שע"ז נבוא להבין שהנצחון על היוונים בא לתכליתו ולשלימותו בעת מציאת פך השמן ובזה ש"הדליקו ממנו שמונה ימים".

ועל כן קבעו את ימי החנוכה לזכר נס השמן, כי אף ש"עיקר הנס הי' בנצחון המלחמה", הרי נס זה הוא עיקרו של הנצחון. וכלשון המהר"ל⁷ "הנס הזה שנעשה בשמן הוא הנצחון שנצחו ישראל את היוונים".

ב.

אצל היוונים החכמה היא התכלית, אך בישראל השכל הוא משרת

והקדמה בלבד להמעשה

ידוע⁸ אשר בימים ההם הצטיינו היוונים בחכמתם הגדולה, ועיקר עיסוקם הי' במושכלות ובמדעים. והחכמים הגדולים בזמן ההוא היו ביוון, וכמו שמצינו בגמ' בנוגע ל"סבי דבי אתונא" ש"חכימי נינהו"⁹, ו"אתונא" הלא היא בירתה של יוון.

והנה, אצל ישראל, עיקר חיינו הוא לימוד התורה, שבה שוקדים והוגים ביום ובלילה. והתורה "היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"¹⁰, שיש בה השכלות עמוקות ביותר.

וא"כ, תמוה מה שלחמו היוונים עם ישראל "ובטלו דתם"¹¹. הרי, לכאורה אין עסק ישראל ודתם שונה כל כך מעסק היוונים, כי בשניהם העיקר הוא העיסוק בענייני חכמה ומדע, ובמה חלוקים ישראל מהיוונים עד כדי שהניגוד ביניהם הביא לידי מלחמה?

אלא, שברור לכל, שח"ו לומר שלימוד התורה דומה לחכמת יוון, אלא רחוקים הם זה מזה בתכלית ההבדל. ואף שיש בתורה עומק נפלא, אין זה עיקר התורה. וכמו שאמרו חז"ל עה"פ¹² "מלכה ושרי' בגוים אין תורה", ש"אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים, תאמין כו".

6. לשון כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע בספרו שערי אורה שער החנוכה כב, א.

7. בספרו נר מצוה עמ' כב, ב.

8. בהבא לקמן – ראה גם מדור "דרכי החסידות" בסוף הקובץ.

9. בכורות ח, ב.

10. דברים ד, ו.

11. רמב"ם שם.

12. איכה ב, ט.

המדרש אומר "לא המת מטמא ולא המים מטהרין, אלא אמר הקדוש ברוך-הוא חוקה חקקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי". לא קיים הסבר שכלי מדוע מקוה מטהר. זו גזירה מוחלטת של הקדוש ברוך-הוא שלבני ישראל אסור לנהוג אחרת, כי התורה איננה רק חכמה עמוקה, אלא התורה והמצוות הן חכמתו ורצונו יתברך, למעלה מהבנה אנושית.

ג.

עדות חוקים ומשפטים

החילוק בין המצוות מסוג עדות, חוקים ומשפטים. לעדות ומשפטים יש טעמים שכליים, אבל חוקים הם גזרות של ציווי הקב"ה. יש לקיים את החוקים באותה החיות כמו את המצוות השכליות, ולאידך – לקיים את המצוות השכליות בקבלת-עול כחוקים.

כתוב "אלה העדות והחוקים והמשפטים וגו'".

במצוות שה' ברוך-הוא נתן לישראל, הן מצוות עשה, המצוות שיש לעשות, והן מצוות לא-תעשה, שיש להשמר שלא לעשות, יש ג' סוגי מצוות: עדות, חוקים ומשפטים.

עדות – הכוונה למצוות שהן זכר, על דרך משל שבת, פסח, סוכות וכדומה.

חוקים – הכוונה למצוות שאין עליהן כל ביאור שכלי, כפי שרש"י כותב על הפסוק "זאת חוקת התורה" – שהשטן ואומות העולם שואלים את בני ישראל מהי מצות פרה אדומה ואיזה טעם יש למצוה זו? לכן כתוב חוקה, שזו גזירה שה' ברוך-הוא גזר ולאף אחד אין רשות להרהר על כך.

גם שלמה המלך, החכם מכל אדם, גם הוא לא השיג את הטעם של מצות פרה אדומה, כמו שכתוב "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני".

שלמה המלך אומר על מצות פרה אדומה – קיוותי שאחכים ואבין את ענין פרה אדומה, אבל הדבר נעלה מהבנתי.

במצוות פרה אדומה קיימים שני דברים סותרים.

קרבן פרה אדומה שונה מכל שאר הקרבנות, בכך ששרפו אותה יחד עם עץ ארז – פיסת עץ מסוג האילן הגבוה ביותר, אזוב – פיסת עץ מסוג האילן הנמוך ביותר, ושני תולעת – פיסת בד-צמר צבועה אדום, והאפר המעורב במים מטהר טמאים, אבל מי שעושה את הפרה אדומה, הוא עצמו נטמא.

זו משמעות החוקים, שזהו ציווי בגזירה אלקית.

משפטים – הכוונה למצוות שגם השכל האנושי מחייב אותן, כמו כיבוד אב ואם, צדקה, לא לגנוב וכדומה.

על שמן המנורה כתוב בתורה שהשמן צריך להיות "זך" ו"כתית". אומרת הגמרא ש"זך" משמעו נקי ו"כתית" משמעו כתוש, סחוט.

ישנם תשעה אופנים איך מוציאים את השמן מן הזיתים, ורק שלושה מהם כשרים למנורה, כך ששמן המנורה הי' אחד הדברים היקרים ביותר בבית המקדש.

כידוע, כל הדברים – קמח, יין, שמן וכלי המקדש – היו צריכים להיות שמורים ממגע של אדם טמא, לכן כאשר בחרו את השמן למנורה מילאו את השמן בפכים – כדים קטנים – וכל פך חתמו בחותמו של הכהן הגדול ושמרו את פכי השמן במקום מיוחד.

כאשר היוונים כבשו את ירושלים עיר הקדש, תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן, וכבשו את בית המקדש, הם טמאו את כל השמנים שהיו בבית המקדש.

כאשר, בעזרת השם, החשמונאים ניצחו את היוונים, מכל פכי השמן הרבים שהיו מוכנים למנורה, הם מצאו לא יותר מפך שמן אחד ויחיד, שהי' חתום בחותמו של הכהן הגדול.

פך יחיד זה הי' טמון באדמה. זה הי' סימן שהיוונים הטמאים לא נגעו בפך הזה בידיהם. באותו פך שמן, היה די שמן רק כדי למלא את המנורה יום אחד. הי' יתברך עשה אז נס, שמפך השמן היחיד מילאו את המנורה שמונה ימים, כאשר במשך זמן זה כבר יכלו לספק שמן טרי למנורה.

בגלל הנס הגדול, שהשמן של פך אחד ויחיד החזיק שמונה ימים, קבעו לשנה הבאה את שמונת הימים, החל מהיום העשרים וחמישה בכסלו, ל"ימים טובים בהלל והודאה" לה' יתברך.

ב.

מלחמת היוונים – מלחמת רוחנית

מטרת מלחמתם של היוונים – מלחמה רוחנית; היוונים העריכו את חכמת התורה אך התנגדו לקדושת התורה. התורה איננה רק חכמה עמוקה, אלא התורה והמצוות הן חכמתו ורצונו יתברך, למעלה מהבנה אנושית.

מלחמת יוון היתה מלחמה רוחנית, לא מלחמה גופנית כמובנן של מלחמות רגילות שהן בשביל מטרת גופניות – לכבוש ארץ ולשעבד את התושבים המנוצחים ולקחת את כל אשר להם.

היוונים היו אנשי תרבות גדולים. הם העריכו מאוד את התורה בתור ערך תרבותי נפלא ועמוק. הם העריכו גם את עם ישראל שיש לו תורה כה עמוקה וחכמה, ויש לו את כשרונות השכל להבין ולהשיג תורה כה עמוקה וחכמה.

היוונים העריכו מאוד גם מצוות שונות שבני ישראל מקיימים, אבל הם היו אפיקורסים גדולים וכפרו בא-ל ברוך-הוא. הם היו כופרים בעיקר. הם היו נגד קדושת התורה והמצוות.

יש תורה בגוים, אל תאמין¹³. ונמצא, ש"תורה" ו"חכמה" חלוקים אחד מהשני, ובגוים יש "חכמה" בלבד, כי תורה היא רק בישראל.

והביאור בזה:

חכמת הגויים ענינה חכמה ותו לא. והיינו, שהגם שע"י החכמה יבוא האדם להבין מה טוב ומה רע, ואיזה הנהגה טובה היא בשביל האדם ואיזוהי הנהגה לא טובה, מ"מ אין תכלית ומטרת העיסוק בדברי החכמה שילמד האדם מזה איך עליו להתנהג בפועל, כ"א אך ורק כדי להחכים ולהשכיל בהשכלות עמוקות.

וכמו שמצינו אצל גדולי חכמי האומות בכלל, ואצל חכמי יוון בפרט, שלמרות גודל חכמתם והשכלתם במדעים ובענייני מוסר והנהגות האדם, הנה הנהגת החכמים עצמם הייתה באופן מושחת ביותר שלא התאימה כלל לבני אדם.

והטעם לזה הוא, כי אצל החכמים ההם, ההשכלה והעומק שבדברי החכמה היו העיקר בחייהם. ולא שמו לבם כלל לענייני המעשה ואשר חכמתם תשפיע על דרך חייהם.

וע"ד המסופר על אחד מגדולי חכמי יוון, שנקרא אריסטו, שפעם תפסו אותו בהנהגה שלא התאימה כלל, ושאלו אותו, הרי הוא חכם גדול ויש לו תלמידים רבים, ואיך יכול להיות שינהג באופן כזה? וענה, שבאותה שעה אינו "אריסטו".

כי כאשר העיסוק בחכמה היא באופן שההשכלה והמדע הם המטרה והתכלית, יכול האדם ליפול ולרדת לבאר שחת. ד"עיר פרא אדם יולד"¹⁴, ותאוות האדם ונטיותיו הטבעיים משחדים את האדם. ואפילו אם ירצה להתנהג כפי שמבין בשכלו ולא לימשך אחר תאוותו, הרי כח תאוותו חזקה יותר. ועד שיכול להיות שישמש וינצל את חכמתו כדי להרע ולהזיק, וכמ"ש "חכמים המה להרע"¹⁵.

המורם מכ"ז שאצל היוונים החכמה היא התכלית והמטרה, ואין קשר ושייכות בין חכמתם להנהגתם בפועל.

אך התורה ענינה ההיפך לגמרי. ד"תורה" מלשון הוראה היא, כדאיתא בזוהר הקדוש "תורה אמאי אקרי תורה, בגין דאורי"¹⁶, והיינו, שכל ענין התורה הוא להורות את האדם את הנהגתו בפועל והדרך אשר ילך בה בחיי יום יום.

ונמצא שאצל ישראל, לא רק שאין החכמה והשכל תכלית כשלעצמה, כ"א אדרבה, שהעסק בעניני חכמה ושכל הוא רק כדי לדעת מזה המעשה אשר יעשון, והשכל הוא משרת והקדמה בלבד לענין המעשה.

13. איכה רבה פ"ב, יג.

14. איוב יא, יב.

15. ירמ' ד, כב.

16. זח"ג נג, ב.

דרכי החסידות

להשכיחם קדושת תורתך

מאמר מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע המבאר את פנימיות כוונת מלחמת היוונים - נגד קדושת התורה, ואופן המלחמה כנגדם - על-ידי הדגשת הקדושה האלוהית שבתורתנו הקדושה.

א.

נס פך השמן

על כלי המקדש והקמחים והשמינים להישמר מנגע ממא. שמן למנורה הי' אחד הדברים היקרים ביותר בבית המקדש. סיפור נס חנוכה ומלחמת היוונים.

"מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון כו', שכשנכנסו יונים להיכל, טמאו כל השמינים שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול, ולא הי' בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס, והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה".

הגמרא אומרת: "מאי חנוכה" — על איזה נס קבעו את חג החנוכה. רבנן לומדים, שביום העשרים וחמישה בכסלו מתחילים ימי החנוכה.

— כל דבר שהשתמשו בו בבית המקדש הי' זקוק להשגחה טובה שלא יהי' בו חסרון ושיהי' טהור בוודאות:

הקרבנות היו צריכים להיות בריאים בוודאות, העצים שהשתמשו בהם למערכה של המזבח היו צריכים להיות נקיים בוודאות מתולעים או ריקבון, מיני הקמח השונים ששימשו לקרבנות השונים היו צריכים להיות מנופים כראוי, גם היין והשמן ששימשו לקרבנות שונים ולדברי אפי' שונים היו צריכים להיות נקיים, והשמן שהשתמשו בו למנורה הי' צריך להיות השמן הטוב והמובחר ביותר.

והטעם לחילוק זה בין ישראל להעמים הוא, כי אצל העמים, הדבר הכי נעלה בעולמם הוא השכל והחכמה, ואין למעלה מזה. משא"כ ישראל, מאמינים בני מאמינים הם, ומכירים במציאות הבורא ית"ש, אשר נעלה הוא לאין שיעור מחכמה ושכל ומכל דבר הקיים בעולמנו ובכל העולמות כולם.

ולכן, היסוד הראשון של חיי בן ישראל ועיקר מעיינו עלי אדמות הוא לקיים רצונו של הקב"ה ולהתנהג בדיוק כאשר מצווה בכל פרט וענין. כי אין דבר נעלה יותר ממנו ית', ואין שלימות נעלית יותר מקיום רצונו.

ומכיון שציווה הקב"ה ש"המעשה הוא העיקר"¹⁷ ועל האדם להתנהג באופן הרצוי והמתאים, לכן אצל ישראל המעשה הוא התכלית והמטרה, וכל ההשכלות והחכמות הם רק הכנה והקדמה להנהגה בפועל.

ג.

איך נעשית התורה לאדם "סם חיים"?

וזהו יסוד גדול בלימוד התורה, שאין ללמוד בגלל החכמה העמוקה הטמונה בה ומפני אהבת המושכלות, אלא רק מפני שהיא היא חכמת הקב"ה, אשר "נתן לנו את תורתו", ומתוך כוונה ללמוד ממנה איך להתנהג בחיי היום יום. ואם אין לומדים את התורה מתוך כוונה זו אפשר לרדת מטה מטה ר"ל.

וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק "על מה אבדה הארץ גו', ויאמר ה', על עזבם את תורתך אשר נתתי לפניהם, ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה"¹⁸ — "כתיב ויאמר ה' על עזבם את תורתך וגו', היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה? אמר רב יהודה אמר רב, שאין מברכין בתורה תחלה"¹⁹. ופירש הר"ן "ד[ד]ודאי עוסקין היו בתורה תמיד . . [אלא] לא היו מברכין בתורה תחלה, כלומר, שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עלי', שלא היו עוסקים בה לשמה".

וכתב ע"ז הב"ח "שלא עסקו בתורה כי אם . . להנאתם . . להתגאות להראות חכמתם . . המה עזבו את תורתך ולא הלכו בה, פירוש . . לא הלכו בה לשמה בשעה שבאו לפתוח בעסק התורה ולברך לפניו יתברך ולהודות לו על נתינת התורה לעמו ישראל . . אז אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עובר, כלומר נחרבה ונשארה חומרית מבלי עובר שם קדושת השכינה"²⁰.

17. אבות פ"א מ"ז.

18. ירמ' ט, יא-יב.

19. נדרים פא, א.

20. טור או"ח סי' מז ד"ה ומ"ש דאמר ר"י.

שגם הרמב"ם ס"ל שאחד הדברים העיקריים שבנצחון דחנוכה הוא הצלת הדת).

ומזה נשתלשלה הפלוגתא אם יש דין שמחה גופנית בחנוכה, וכנ"ל דאם נצחון המלחמה לא הוי בגדר גורם לקביעת תקנת החנוכה (אלא רק הקדמה והכשרה אל ה"גורם", נס הנרות שהוא רוחני), שוב אין בחנוכה אלא דין הלל רוחני; אבל אם נצחון המלחמה הוי בגדר גורם לתקנת חנוכה, ושוה הוא לנס הנרות הרוחני, שוב שפיר הוו תרווייהו גורמים לב' דינים בחנוכה, וכנ"ל בארוכה בשיטת הרמב"ם דתרי דיני איתנהו בשמונת הימים, דין שמחה ודין הלל³⁰.

הי' נס גלוי כנס פך השמן, שהרי הי' לנצחון זה אחיזה בטבע; משא"כ נס הנרות שהי' נס גלוי ממש, ש"לא הי' בו להדליק אלא יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים", כלשון הש"ס), והנס דנצחון המלחמה נחשב רק כהכשרה להעיקר²⁸, ולכן ס"ל דגם בחנוכה היו"ט הוא (לא ביום נצחון המלחמה, כ"א) ביום המנוחה, כמו בפורים [ועפ"ז מובן מה שמדייק המאירי שבלילה הראשון "מברכין על הגאולה"²⁹ ועל הודאת מציאת הפך" כנ"ל]; משא"כ הרמב"ם ס"ל, שגם נצחון המלחמה (והצלה הגשמית) הוא ענין עיקרי בחנוכה (אף

28. וראה לעיל ס"א בחצא"ר בענין דברי הלבוש. וראה עוד בלקו"ש חכ"ה ע' 237 ואילך.
29. ולא נצחון המלחמה. ולהעיר ממהר"ץ חיות לשבת שם (וראה גם העמק שאלה לשאילתות שאילתא כו סוסק"א וסק"ז), שר"ל שאין מברכין על נס הנצחון כיון שאינו יוצא מדרך הטבע.

30. ועיי"ע בלקו"ש ח"ל ע' 206 ואילך ביאור נחמד עפ"ז על ג' סוגים שנמצאו בתקנת יו"ט על נס לדעת הרמב"ם, פורים חנוכה ופסח. וראה שם עוד אריכות בשיטת רבינו הזקן בזה.

ונמצא, שעיקר לימוד התורה צריכה להיות מפני שהיא חכמת הקב"ה אשר נתן לנו את תורתו כדי לדעת ממנה המעשה אשר יעשון, ואם אין לומדים את התורה באופן כזה, אלא רק מפני שהיא חכמה עמוקה וכיו"ב אפשר לבוא מזה ר"ל ל"אבדה הארץ".

וכן אמרו חז"ל "מאי דכתיב, וזאת התורה אשר שם משה, זכה, נעשית לו סם חיים. לא זכה, נעשית לו סם וכו'"²¹.

ומבואר בזה²², דכאשר "לא זכה" ולימוד התורה הוא מפני חכמתה העמוקה וכיו"ב, אז לא רק שאין לימודו בתורה מועילה לו ואינה "סם חיים" אלא אדרבה, התורה נעשית לו סם הפכי, כי מנצל ומשתמש בתורתו כדי להתגאות ר"ל, או כדי להצדיק מעשיו הרעים, עד כדי שלפעמים יכול להשתמש בתורה כדי לעוות פסקי דינים.

אך כאשר לומדים את התורה מתוך כוונה המתאימה, שהיא חכמת הקב"ה, הרי מכיון שיודע הוא שרצון הקב"ה הוא ש"המעשה הוא העיקר", כנ"ל, אזי נעשית לו התורה "סם חיים", ומורה לו דרך הנהגתו בחיים, ומעלה היא את האדם למעלה מעלה.

ד.

"יון" מיו"ד יורד עד לנו"ן פשוטה – למטה מן השורה

ההשתא מובן שפיר מה שנלחמו היוונים בכל עוז נגד בני ישראל. דאף שגם ישראל עוסקים בחכמה ובמושכלות, אין בין התורה לחכמת היוונים קשר ושייכות כלל, והפכים המה בתכלית.

כי, אצל היוונים, השכל והחכמה הם התכלית והמטרה ואין שלימות נעלה יותר מזה, אך אצל ישראל, החכמה היא רק משרת להמעשה, כי תכלית הכל היא לידבק בהקב"ה ולמלא רצונו ית', ורק בשביל מטרה זו לומדים ומתעסקים בתורה וחכמתה.

וזה הי' עיקר מלחמת היוונים, שרצו לבטל מישראל את האמונה בהקב"ה, ואשר גם אצלם הי' השכל האנושי העיקר ותכלית הכל.

וכן מדוייק בלשון תפילת ועל הניסים²³, שאומרים שמלכות יון הרשעה עמדה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", שרצון היוונים לא הי' "להשכיחם את התורה", אלא "להשכיחם תורתך". והיינו, שלהיוונים לא הי' איכפת כל כך שישראל ילמדו תורה, אלא רצו שלימוד התורה יהי מצד השכל שבתורה והחכמה העמוקה הטמונה בה, ועי"ז להשכיח ח"ו מישראל שהתורה היא תורת ה'.

21. יומא עב, ב.

22. ראה בארוכה 'קונטרס עץ החיים' (לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע) פ"ה, פ"ג ואילך.

23. ראה בזה לקוטי שיחות ח"ג עמ' 815 ואילך. 'ספר המאמרים מלוקט על סדר חדשי השנה' ח"ב עמ' קסד ואילך. וש"נ.

ועד"ז במצוות, שמלחמת היוונים היתה "להעבירם מחוקי רצונך". והיינו, שלא הייכפת להם כ"כ באם היו ישראל מקיימים את המצוות מפני הטעמים השכליים שבהם, ועיקר מלחמתם היתה נגד "חוקי רצונך" – קיום המצוות מפני רצון הקב"ה ולא מצד הטעם²⁴.

כי, זהו נקודת החילוק בין היוונים לבני ישראל, שיסוד חייהם הפוכים הם. בישראל היסוד הוא האמונה בהקב"ה, ולכן גם תורתם לשם דביקות בהקב"ה היא, וקיום המצוות הוא רק כדי למלאת רצונו ית'. משא"כ אצל היוונים עיקר חייהם מושתת על השכל האנושי, ואין הכרה כלל שיש ענין נעלה יותר משכל וחכמה.

וענין זה מרומז בשם "יון", שכלול מאותיות יו"ד, וא"ו, ונו"ן פשוטה:

דהנה, נתבאר לעיל, שכאשר הולכים אחר השכל בלבד אפשר ליפול למטה מטה, ובתאוות הכי חמורות. וזהו שתחילת מלחמת יוון הייתה באות יו"ד, שקאי על חכמה²⁵, והיינו, שרצו להעמיד שהחכמה יהי' העיקר. אך כתוצאה מזה אפשר ליפול במדות רעות ומגונות, הרמוזים באות וא"ו, הם המדות²⁶, עד שנופלים למטה מטה ר"ל, כנרמז באות נו"ן פשוטה, ש"הנו"ן פשוטה יש לה רגל ארוכה ומשוכה למטה שתתפשט . . למטה מטה²⁷.

ה.

מדוע טמאו היוונים את השמנים ולא אכרום?

ועל פי כל זה נבוא לבאר מה שעיקר הנצחון על מלחמת היוונים הי' כאשר מצאו את פך השמן הטהור, והדליקו ממנו את המנורה לשמונה ימים.

דהנה, לשון הגמ' הוא "כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל". ולכאורה תמוה, הרי באם רצו היוונים להפסיק את עבודת הדלקת המנורה היו צריכים לאבד את השמן לגמרי, ומדוע טמאו את השמנים בלבד?

אך לאור כל המבואר לעיל מובן הוא ביותר. דהרי ידועים דברי הרמב"ם על טומאה וטהרה, אשר "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירת הכתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן בכלל החוקים²⁸". ונמצא, שקיום דיני טומאה וטהרה, מכיון שאין להם טעם, הרי קיומם הוא אך ורק מפני גזירת מלכו של עולם.

24. אלא שכתוצאה מזה גזרו היוונים אחר כך שלא יעסקו בתורה ומצוות כל עיקר. ונרמז בלשון הרמב"ם (ריש הל' חנוכה) "ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות". כלומר שתחלת הגזירה היתה נגד האלקות שבתומצ"צ "בטלו דתם" ואחר כך "לא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות".

25. ראה הטעם לזה בתניא אגרת התשובה פ"ד, ובכ"מ.

26. כמבואר בתניא שם.

27. לקוטי תורה (לכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע) פ' ראה כ, סע"ב.

28. רמב"ם סוף הל' מקואות.

אויביהם ושונאיהם [ואדרבה, עיקר הצלת וגאולת ישראל בגלוי היתה בימי הפורים, שאז ניצלו מגזירת המן ש"בקש להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד" (נוסח ועל הנסים)], הרי בפורים עיקר קביעת היו"ט הוא על התוצאה, הצלת וגאולת ישראל (ראה מנות

הלוי למג"א ט, כ"כ (רט, א)), וטעם הדבר הוא, כי ההצלה ונצחון המלחמה גופא לא היו ע"י נס גלוי, אלא ע"י נס המלוכש בדרכי הטבע; משא"כ בחנוכה, שקביעת החג היא לא רק על התוצאה, ישועת והצלת ישראל, כ"א גם על אופן הנס, "ועל הנסים כו' מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים" (נוסח ועל הנסים). ולכן, בפורים נחשב נצחון המלחמה רק כעין הכשרה והקדמה להעיקר – ישועת ישראל, ולכן נקבע החג לא ביום שבו הי' נצחון המלחמה אלא ביום המנוחה שבו מודגשת הצלת ישראל; משא"כ בחנוכה שגם עצם אופן הניצוח בשעת המלחמה הוא מעצם הנס ושייך להיו"ט, הרי קביעת היו"ט היא באותו יום שהתרחש הנצחון (ולא ביום המנוחה – שהוא הדגשת התוצאה וההצלה).

ומעתה יש לבאר תוכן פלוגת הרמב"ם והמאירי אי נצחון המלחמה בחנוכה הי' בכ"ד או בכ"ה. דלהמאירי, אף שביחס לפורים נחשב נצחון המלחמה דחנוכה הוא בכלל הנס, מ"מ, עיקר הנצחון דחנוכה הוא נצחון הדת הרוחנית, ולכן עיקר הגורם הוא נס הנרות המורה על הצלת דת ישראל, היפך ביטול דתם וכו'²⁷ (ובפרט שנצחון המלחמה לא

המלחמה אינו אלא הקדמה והכשרה לנס הנרות, שהוא הגמר ושלימות, והוא הוי הגורם קביעת החג, או שנצחון המלחמה לא נחשב כהקדמה בלבד, אלא דומה בתוקפו לנס הנרות בשייכות לקביעת ימי חנוכה, ומטעם שניהם בשווה נקבע, דזה וזה גורם.

ולהכי, להדיעה שנצחון המלחמה הוא רק ההקדמה וההכשרה אל העיקר הגורם, ויו"ט דחנוכה הוא על זה שטהרו את המקדש והדליקו נרות – נס הנרות, שהוא העיקר הגורם, הרי ימי חנוכה אינם ימי שמחה גופנית אלא ימי הלל רוחנית, משא"כ לדעת הרמב"ם שנצחון המלחמה שווה בתוקפו בתור סיבת קביעת ימי חנוכה, דזה וזה גורם, שוב יש בחנוכה שני ענינים, גם "ימי שמחה".

ומעתה עלינו לבאר הכיצד פלוגתא זו אי נס ההצלה הוי בגדר "גורם" לקביעת חנוכה או דהוי רק בגדר הקדמה והכשרה לנס הגורם, תלוי' היא בפלוגתא אם קביעת היו"ט הוא ביום הנצחון או ביום המנוחה.

והביאור בזה, דהנה, ימים טובים שנקבעו לזכרון על נס שאירע לבנ"י בזמן מסויים, יש בהם ב' אופנים ופרטים. יש שהיו"ט נקבע על עצם הצלת וגאולת ישראל, ולא על האופן שבו נתרחה ההצלה והגאולה, ויש שקביעת היו"ט היא לא רק על עצם ההצלה וגאולת ישראל, אלא גם על אופן הגאולה, שהיתה באופן מיוחד.

ויש לומר, שלדעת הרמב"ם, זהו אחד החילוקים בין פורים וחנוכה, דאף שבשניהם היתה הצלת וגאולת ישראל מיד

27. ראה רמב"ם שם ה"א. וראה ב"ח שם: מצוה

אחת יש בידן כו' הדלקת מנורה כו'.

ליום ראשון דחנוכה הוא גם מצד מציאת הפך (הקשורה עם הדלקת המנורה דליל כ"ה).

איברא דכד דייקת אין הדברים מוכרחים, שהרי בפורים מצינו במפורש שהיו"ט הוא בשביל נצחון המלחמה, "אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" (מג"א ט, א), ומ"מ נקבע היו"ט (לא ביום הנצחון אלא) ביום המנוחה, "ונוח בארבעה עשר . . בחמשה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה" (שם ט, י"ד). וא"כ גם בחנוכה אפ"ל כן, דאף אי סברינן שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ד בחודש, מ"מ שפיר נקבע היו"ט גם על נצחון המלחמה, כי נקבע ביום שלאחרי גוף הנצחון, בכ"ה בכסלו שהוא יום המנוחה (וכידוע גם הרמז בשם חנוכ"ה (שבלי הלקט סקפ"ט. ר"ן לרי"ף שבת פ"ב. כל בו סמ"ד. טאו"ח סע"ר. אבודרהם סדר הדלקת נר חנוכה. לבוש שם. ובכ"מ) – "חנו בכ"ה"²², היינו שכ"ה הוא יום המנוחה²³). וכן נקט אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה צו טז, א²⁴) ד"יו"ט דפסח הוא ביום שנעשה הנס, משא"כ בחנוכה ופורים שהן ביום המנוחה" (וכדלקמן סעיף ג)²⁵.

ועפ"ז נמצא דאין להכריח שתהי' מחלוקת בין המאירי והרמב"ם אי היתה תקנת חנוכה גם על נס ההצלה, אלא שפיר

22. וכ"ה בתקו"ז תי"ג (כט, א); חנו כ"ה.

23. ולהעיר מלשון האבודרהם שם שכתב שם לפני"ז (ע"ד לשון הרמב"ם) "וגברו בני חשמונאי ונצחום יום כה בכסלו", ובכל בו "וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה יום בכסלו הי". ועד"ז בהשלמה לשו"ע אדה"ז שם (ס"ב) הביא ב' הלשונות (בתחלת הסעיף ובסופו). ואכ"מ.

24. וראה גם תורה אור הנ"ל הערה 21.

25. וראה בארוכה ס' השיחות תשמ"ט ח"א ע' 113 ואילך.

י"ל דגם להמאירי אף תקנה על נס המלחמה היא, ולא נחלקו אלא אם תקנה זו היא על יום הנצחון או על יום המנוחה. פירוש, לדעת הרמב"ם, דס"ל שנצחון המלחמה הי' ביום כ"ה, וס"ל שקביעת היו"ט היא על שם נצחון המלחמה כנ"ל (ולדעת הפר"ח (או"ח סע"ת ר), לשיטת הרמב"ם יום ראשון דחנוכה הוא רק ע"ש נצחון המלחמה²⁶) – הרי היו"ט דחנוכה הוא (לא ביום המנוחה שלאח"ז, ככפורים, אלא) ביום הנצחון, כמו בפסח; משא"כ לדעת המאירי שנצחון המלחמה הי' בכ"ד, הרי קביעות היו"ט (שהיא גם על הגאולה) היא ביום המנוחה (ככפורים).

ג

יסיק דהפלוגתא היא אם נס המלחמה הוי בגדר "גורם" לתקנת חנוכה כמו נס פך השמן, ד"זה וזה גורם", או שנס פך השמן הוא עיקר הגורם.

מיהו עדיין יש לתלות שורש סברות פלוגתת הטור והרמב"ם הנ"ל ס"א בפלוגתת המאירי והרמב"ם אימתי הי' הנצחון ואימתי היתה המנוחה, אלא שתלויים הדברים בדרך אחרת קצת.

ויסוד הדבר, דהפלוגתא בין הרמב"ם והמאירי אם חנוכה הוי ביום המנוחה או ביום הנצחון תלוי' באופן הסברת השייכות דנצחון המלחמה להיות גורם לקביעת היו"ט דחנוכה. כלומר, לכו"ע היו"ט דחנוכה הוי שייך הן לנצחון המלחמה והן לנס הנרות, אלא דפליגי אם הנס דנצחון

26. וראה גם בנין שלמה על הרמב"ם כאן. ועוד.

וע"כ, השתדלו היוונים לטמא את השמנים, כי בזה רצו לבטל את דיני הטומאה והטהרה, בכדי לבטא שיטתם, שהיסוד הוא שכל בלבד, ללא אמונה. ומכיון שקיום דינים אלו הוא רק בכדי לקיים רצון הקב"ה, לא הסכימו היוונים שיקיימו אותם. ונמצא, דזה שטמאו את השמנים לא הי' רק פרט צדדי במלחמתם נגד ישראל, אלא בזה בא לידי ביטוי עיקר שיטתם.

ויש לומר בזה בעומק יותר, ע"פ התוכן הפנימי שב"היכל" ו"שמן":

דהנה, "היכל" קאי על בני ישראל, כמו שכתוב "היכל ה' המה"²⁹. ו"שמן" קאי על חכמה³⁰, כמרומו במאמר חז"ל "מתוך שרגילין בשמן זית, חכמה מצוי' בהן"³¹.

ורצו היוונים "ליכנס" להיכל ה', ולטמא את ה"שמן", הוא חכמת ישראל. והיינו, שלא תהי' חכמת ישראל קדושה וטהורה אלא טמאה בטומאת האומות.

וכאשר נכנסו בני ישראל להיכל, וטהרוהו מטומאת היוונים ומצאו פך שמן טהור שלא נטמא, והדליקו ממנו לשמונה ימים, הנה בזה האירו את העולם ב"שמן טהור" – בחכמת התורה וקדושתה.

וע"כ עיקר קביעות ימי החנוכה הוא לזכר נס השמן, כי טהרת השמן והארת העולם בשמן טהור הם הם הנצחון על היוונים.

29. ירמ' ז, ד.

30. ראה הגהות הרח"ו לזוהר ח"ב קמז, ב.

31. מנחות פה, ב.

נמצא דתלוי' היא בטעם קביעת ימי חנוכה, שלהדעות שימי חנוכה הם רק ימי הלל והודאה נקבע היו"ט (בעיקר) על נס הנרות, דכיון שזהו (בעיקר) ענין רוחני, לכן גם חגיגת היו"ט היא על ידי הלל והודאה להשם (ענין רוחני); משא"כ לדעת הרמב"ם (עיקר) קביעת ימי חנוכה הוי מפני נצחון המלחמה, ולכן תקנו חכמים שיהיו גם ימי שמחה, שמחה גשמית וגופנית, כמו שנצחון המלחמה ה' הצלה גופנית, ולדידי' זה שנקבעו (גם) להלל והודאה שהוא ענין רוחני, י"ל שזהו ענין נוסף בשביל נס הנרות (ענין רוחני).

ועפ"ז יש לומר, ששני הענינים שכתב הרמב"ם – (א) שימי חנוכה הם ימי שמחה, (ב) נצחון המלחמה ה' בכ"ה – שייכים זל"ז, כי לדעתו קביעת היו"ט דחנוכה היא לזכר שני הענינים שאירעו באותו היום; משא"כ הדיעה שעיקר קביעת היו"ט דחנוכה (שתחלתו בליל כ"ה) היא מפני נס הנרות ולא בשביל ניצוח המלחמה – י"ל שהיא בהתאם להדיעה שנצחון המלחמה ה' ביום שלפניו (כ"ד בחודש), ובכ"ה בכסלו אירע (רק) נס הנרות, ולהכי על כרחין ימי חנוכה שנתקנו מכ"ה כסלו ואילך הם רק על נס הנרות ולהכי אין בהם אלא דין הודאה.

ועפ"ז מדוייק לשון המאירי שם, כשמבאר תוכן חגיגת הלילה הראשון (שלא ה' בו לכאורה שום נס בהשמן), שכתב "מברכין על הגאולה ועל הודאת מציאת הפך" – והיינו, שלא הסתפק בזה שמברכין "על הגאולה" (נצחון המלחמה) אלא מוסיף גם "על הודאת מציאת הפך" – כי מצד הגאולה עצמה היו קובעים את היו"ט ביום כ"ד (יום נצחון המלחמה), ולכן מוסיף שהטעם

טעמא בעי, אמאי לא סבר הש"ס גופי' דאף תקנה על נס ההצלה הגופני היתה כאן.

ב

יציע לתלות שורש הפלוגתא, בפלוגתת המאירי והרמב"ם אם הנצחון על המלחמה ה' בכ"ד או בכ"ה, ויסיק דבין כך עדיין אפשר שהתקנה היא על נס המלחמה

ונראה לומר דפלוגתא זו מושרשת היא בפלוגתא אחרת שמצינו בראשונים בגוף המאורע דימי החנוכה, והוא בענין זמנו של נצחון המלחמה בנס חנוכה, שמצינו ב' שיטות בראשונים. דעת הרמב"ם שהי' בכ"ה בכסלו, ובלשונו (הל' חנוכה שם ה"ב) "וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחודש כסליו ה' ונכנסו להיכל כו"כ²⁰. פירוש כוונתו, דגוף הנצחון ה' "בחמשה ועשרים בחודש כסליו", וכן מפורש בפרי חדש (או"ח ר"ס עת"ר), שמדברי הרמב"ם מוכח בהדיא שנצחו ביום כה [ועיי"ש], ובברכי יוסף שם ובכמה מפרשים – השקו"ט בזה שאנו מדליקים בליל כה ולא בליל כו]. אבל דעת המאירי למס' שבת בסוגיין ש"תגבורת זה ה' בכסלו בכ"ד בו"²¹.

והנה, לפי מה שנתבאר בפלוגתת הטור והרמב"ם אי ימי חנוכה הם ימי שמחה,

20. וראה גם כל בו ואבודרהם דלהלן בפנים.
21. וכ"ה במאמרי אדה"ז תקס"ג (ע' נז). שערי אורה הנ"ל ס"א. ספר המצות להצ"צ הנ"ל הערה 9. ועוד. וכן מוכח בלקו"ת צו הנ"ל הערה 11. תו"א סוף פ' וישב.
וראה עוד בענין פלוגתא זו באור גדול ליומא פ"ז, מ"ד. ובבנין שלמה על הרמב"ם שם.

הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה על ידי כהניך הקדושים. וכל שמונת ימי חנכה, הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותן בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסיה ועל נפלאותיה ועל ישועתיה

הנרות הללו אנו מדליקין

מבואר בספרי חסידות (ראה שערי אורה (לכ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ע) מאמר ד"ה בכ"ה בכסלו פרק מא"ב. פנ"ג. ועוד), שהטעם לזה שקבעו חז"ל את עיקר הזכרון לנסים שעשה הקב"ה לאבותינו בימים ההם במצוות הדלקת הנרות – הגם שעיקר הנס שעשה הקב"ה בימים ההם ה' זה שהצילנו מידי היוונים – כי היוונים רצו לבטל מישראל את התורה ואת המצוות, וע"כ, ההצלה מידיהם הוא נצחון התורה והמצוות.

ולכן קבעו חכמים את עיקר הזכרון לנסים ההם בהדלקת נרות, כי בנוסף לזה שהוא זכר לנס פך השמן, יש בזה זכרון גם לנצחון המלחמה, שעיקרה, כנ"ל, נצחון דת ישראל, כי התורה ומצוותי' נמשלו לנרות, כמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו, כג).

ומזה שקבעו חכמים להדליק נרות חנוכה לזכר נצחון התורה והמצוות נראה לומר שבנרות בכלל ובפרטי הדלקת נרות חנוכה בפרט, רמוזים וטמונים יסודות גדולים, שהם דברים עיקריים בתורה ומצוותי'.

והנה, ענין עיקרי בתורה ומצוותי' הוא שהתורה ומצוותי' אין להם גבול ושיעור. אך ענין זה אינו נראה בגלוי בכל מצווה. ואדרכה, לפעמים כאשר מסתכלים בעיניים גשמיות ובהסתכלות שטחית אפשר לחשוב שהמצוות מוגבלות הן.

וזוהו שתקנו חז"ל בימי חנוכה שלזכר הנס דנצחון התורה ומצוותי ידליקו נרות, כי בהדלקת נרות חנוכה רואים בגלוי נקודה זו, שאין למצווה זו שיעור וגבול.

ביאור הדברים:

ענין הנר הוא להאיר את המקום בו מדליקים אותו. ונמצא, שבהדלקת נרות אין פעולת ההדלקה רק בנר אותו מדליקים, אלא גם את המקום הסובב את הנר מאירים ע"י ההדלקה.

זאת ועוד:

המשל הגשמי לענין ה"בלי גבול" שבאלקות, הוא ענין האור (ראה ביאור ענין זה בלקוטי שיחות ח"ו עמ' 154). כי תכונת האור להתפשט ולהאיר בלי מדידה והגבלה, ועד שאפשר להדליק מנר לנר עד אין סוף, בלי שייחסר כלום מנר הראשון (ראה שמות רבה ספ"ו).

ונמצא, שבהדלקת נרות רואים בגלוי שאף אם קיום המצוה הוא בדבר מדוד ומוגבל מ"מ אין פעולתה רק במקום המדוד והמוגבל שבו מקיימים את המצוה, אלא מאירה גם מחוץ למקום מדוד זה.

וגם בהסתכלות חיצונית רואים שיש כאן ענין שלמעלה ממדידה והגבלה, כנ"ל, שבאור גשמי ישנם תכונות של "בלי גבול", ועד שהוא המשל ל"בלי גבול" האמיתי שיש למעלה.

ובנרות חנוכה רואים יותר מזה, שמקום ההדלקה הוא "על פתח ביתו מבחוץ", וזמן ההדלקה הוא "משמשקע החמה". והיינו, שתוכן מצוות הדלקת נרות חנוכה הוא להאיר גם בזמן שקיעת החמה כאשר החושך שורר בעולם. וגם, אין המצווה להדליק בבית, אלא בחוץ.

והטעם לזה, כי, ביתו הפרטי של איש הישראלי חדור מכבר בקדושה ובתוכן רוחני, כמרומז בזה שנקרא "רשות היחיד", שהוא ברשותו של "יחידו של עולם" (ראה תניא סוף פל"ג, ובכ"מ).

משא"כ מ"בחוץ" ל"ביתו" – ה"ז "רשות הרבים", ואין רואים בגלוי ש"יחידו של עולם" שולט שם, ובחיצוניות נראה שמקום זה הוא ברשותם של "רבים" ח"ו.

וזוהו תוכן של נרות חנוכה, להוסיף אור וקדושה לא רק במקום שהוא קדוש מכבר, ולא רק במקום "מאור" אלא דווקא "משמשקע החמה" – בזמן של חושך ואפילה, ו"על פתח ביתו" – מ"בחוץ" לתחום הקדושה.

שבזה רואים שמצות נרות חנוכה אינה מדודה ומוגבלת, דהרי פעולתה היא גם מחוץ לתחום הקדושה. וגם במקום הנראה שאין שם תוכן רוחני, הנה ע"י המצוה מיתוסף שם אור וקדושה.

וממצות נרות חנוכה יש ללמוד לכל המצוות, שאף שנראים כדברים מדודים ומוגבלים, הנה האמת היא שנקודתם ותוכנם הפנימי אינה מדודה ומוגבלת, וכל מצוה ומצוה פועלת ענין תמידי ונצחי.

(יעוין בארוכה בכ"ז בספר השיחות תנש"א ח"א עמ' 193 ואילך)

אומר שקבעום יו"ט משום הנס (דנרות)¹⁸. וי"ל דמשו"ז קבעו משתה ושמחה, אבל להודות ולהלל קבעו משום נס". היינו דמתווך בין מגילת תענית והמדרש שחנוכה הוא על חנוכת המזבח, לדברי הש"ס שחנוכה הוא על הנס, ומיישב דמשתה ושמחה הוא משום חנוכת המזבח והודאה והלל הוא משום הנס שבש"ס. הרי פירש להדיא דהש"ס לא בא לבאר טעם לכל ענין החנוכה, אלא רק לענין ההלל וההודאה [אלא שלהמרדכי משתה ושמחה הוא משום חנוכת המזבח; משא"כ להרמב"ם הא דתקנו "ימי שמחה" הוא מפני ש"ריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם כו", כנ"ל¹⁹].

ולדינא, כיון שהרי"ף והרא"ש הסכימו כדעת הר"מ מרוטנבורק שהזכיר הטור, ולא הביאו אלא מאי דאיתא בגמרא, והרמב"ם פליג עלייהו, הרי זה בכלל הא דכתב הבי"ב בהקדמתו שכאשר שנים מתוך שלושת עמודי ההוראה, הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, מסכימים לדעה אחת – הלכה כמותם, ולהכי פסק הבי"ב לדינא כהטור ולא כהרמב"ם.

ומעתה עדיין עלינו למצוא שורש ברור בסברא למחלוקת זו, כי אף שנסתיים הדבר דתלוי הפלוגתא בפירוש כוונת הש"ס, והטור ודעימי' לא רצו להוסיף מה שלא נזכר להדיא בש"ס, אבל עדיין הא גופא

[ועיין כעין דברים אלו בלבוש (א"ח שם), שחילק בין מצות שמחה גופנית על נס רוחני, אלא שהוא חילק בנס ההצלה עצמו, וכתב לבאר פלוגתת הטור והרמב"ם אם מצות חנוכה בהלל בלבד או גם בשמחה, דלהטור עיקר נס ההצלה רוחני הוא כי לא בקשו מהם אלא להעבירם על דתם, ולהכי לא קבעום אלא להלל ולהודות ולא למשתה ושמחה, משא"כ להרמב"ם כיון ש"פשטו ידם בממונם וכו' ולחצום לחץ גדול", להכי כשהושיעם מידם והצילם התקינו ימי שמחה. ולהוסיף, דודאי יש לומר¹⁷ דגם להרמב"ם הא דפשטו ידם כו' אינו ענין נפרד לגמרי, אלא הי' כתוצאה מזה ש"גזרו גזירות... ובטלו דתם כו'" (שהאריך הרמב"ם עצמו לתאר לפני"ז). ועפ"ז יומתק שגם לפי ביאור הלבוש, פלוגתת הטור והרמב"ם אינה פלוגתא במציאות אם לחצום גם בגשמיות או לאו, אלא פלוגתא בסברא, אי יש לקבוע שמחה על הצלה מלחץ גופני הבא כתוצאה מגזירה על הדת.]

ויש להביא סייעתא לפירוש הרמב"ם בלשון הש"ס, ד"מאי חנוכה כו' פך אחד של של שמן כו'" אין משמעו שהטעם לכל הענין דחנוכה, אלא רק שזהו טעם ההלל והודאה, דהכי מוכרח לפרש לפי מש"כ במרדכי (הארוך) שהביא הדרכי משה (א"ח שם), וז"ל: "ובמגלת תענית (פ"ט) אמרו שקבעום יו"ט משום חנוכת המזבח, וכן כתב א"ז, וכן משמע במדרש רבתי פרשת בהעלותך. והכא (בסוגיית הש"ס מאי חנוכה)

18. להעיר שגם במגילת תענית נזכר הנס דפך השמן. ואולי הי' להמרדכי גירסא אחרת במגילת תענית.

19. אף שלדינא אין המרדכי והרמב"ם חלוקים, ולתרווייהו איכא דינא דשמחה בחנוכה.

17. וראה גם לקו"ש ח"ה ויגש ע' 452.

הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות

בנוסח "הנרות הללו" אומרים "הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות" (כ"ה במס' סופרים פ"כ. טור או"ח סי' תרעו. נוסח אדמו"ר הזקן בסידורו).

ומדנקט "תשועות" וגם מדנקט "נסים" ו"נפלאות" – לשון רבים, מוכח להדיא שהדלקת נרות חנוכה אינה רק לזכר הנס דפך השמן, שהרי נס זה אינו בגדר "תשועות", ואינו אלא נס יחיד, ולא "נסים" ו"נפלאות" רבים, אלא הדלקת הנרות היא גם זכר לכללות מאורעות הימים ההם, שבמשך הזמן אירעו כו"כ נסים ונפלאות, ואז נושעו ישראל וניצלו מידי היוונים.

ולכאורה יש לעיין, דבשלמא נס פך השמן מובן שפיר איך הוא נזכר ע"י הדלקת נרות, אך איך יש זכר לנסים ונפלאות דהצלת ישראל ע"י הדלקת הנרות?

ויש לבאר זה בהקדים מה שאומרים בנוסח 'ועל הנסים' 'ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך'. וידועה השאלה, הרי הדלקת הנרות היתה בפנים, בהיכל, ומדוע אומרים "והדליקו נרות בחצרות קודשך"? וכמה תירוצים נאמרו בזה (עיין בזה בדרשות החת"ס סו, א. ועוד).

ובמק"א (ראה לקוטי שיחות חכ"ה עמ' 235 ואילך) נתבאר בזה ע"פ מה שמצינו בכ"מ שאחד מהדרכים להלל ולשבח להקב"ה הוא ע"י הדלקת נרות (ראה סנהדרין לב, ב בתור"ה קול בסופו. פרש"י ירמ"י כה, י. ובתרגום שם: דמשבחין בניהור בוצין), וע"ד מ"ש "באורים כבדו ה'" (ישעי' כד, טו). ועפ"ז נתבאר שב"הדליקו נרות בחצרות קדשך" אין הכוונה על הדלקת נרות המגורה, כ"א על נרות מיוחדים שהדליקו אז כהילול ושבח להקב"ה על הנסים שאירעו אז.

וזהו מה שלאחרי "והדליקו נרות בחצרות קדשך" אומרים "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", ד"והדליקו נרות בחצרות קדשך" קאי על מה שנאמר לאח"ז "להודות ולהלל". שבימים ההם "הדליקו נרות" ו"קבעו שמונת ימי חנוכה" – כדי "להודות ולהלל לשמך הגדול".

ועפ"ז, א"ש הלשון "בחצרות קודשך", כי נרות אלו הדליקו בחצר המקדש, ולא בהיכל.

וע"פ כ"ז יובן גם בנדו"ד, דכמו שבימים ההם אחרי נצחון המלחמה הללו בני ישראל להקב"ה ע"י הדלקת נרות בחצרות קדשך, כך בזמן הזה משבחים בני ישראל ומהללים את הקב"ה על כל התשועות והנסים והנפלאות שעשה לאבותנו בימים ההם ע"י הדלקת נרות. וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 367-366)

בא לבקש טעם אלא לדין הלל והודאה ולא לכללות תקנת ימי החנוכה.

ומעתה עלינו לבאר אמאי נס המלחמה הוא טעם לדין שמחה, ונס פך השמן הוא טעם לדין הלל. הנה דין שמחה היינו שמחה גופנית, דאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין (פסחים קט, א), אבל ההלל הוא מצוה רוחנית בעבודת הלב. ומעתה מבואר שפיר, דישועת ישראל והצלתם מידי היונים, אשר כלשון הרמב"ם "פשוטו ידם בממונם כו' ולחצום לחץ גדול", ועד"ז "שחזרה מלכות לישראל", היינו ישועה והצלה הנוגעות (גם) לחיי הגוף, ומשום זה אף התקנה היא בדבר הנוגע לגוף, "ימי שמחה". משא"כ הנס דפך השמן ש"הדליקו ממנו נרות המערכה"¹⁵ כו", שהיא ישועה רוחנית לענין שיוכלו לקיים עבודת המקדש, התקינו בגללה "ימי הלל"¹⁶.

15. בענין הוספת הרמב"ם בתיאור זה תיבת "המערכה" – ראה צפנת פענח להגאון מרוגזוב על הרמב"ם, וע"פ המבואר שם נמצא מודגש יותר איך שהי' זה דבר רוחני. עיי"ש ודו"ק.

16. ע"פ המבואר בפנים יש ליישב גם מה שהרמב"ם הזכיר רק "הלל" ולא "הודאה" (ראה לעיל הערה 8), דהנה, בפירוש "בהלל ובהודאה" כתב הטור (או"ח סתר"ע) "לומר בהן הלל, ולהודות לומר בו על הנסים בהודאה" – וכיון שההודאה ד"ועל הנסים" היא (בעיקר) על הנס דנצחון המלחמה ("מסרת גבורים וכו'"), אין לומר (לדעת הרמב"ם) שכוונת הגמרא ב"הודאה" (שתקנו משום הנס דפך השמן) היא "לומר בו על הנסים". ולכן ס"ל להרמב"ם ש"הלל והודאה" שבש"ס הם ב' פרטים בהלל (וכנאמר בהלל: הללו, הודו). ועיין במגילת תענית כאן: "ומה ראו לגמור בהם את הלל כו' כענין שנאמר ויענו בהלל ובהודות לה' כו'". (והלשון "הלל" שברמב"ם כולל גם הפרט ד"הודאה" שבהלל גופא).

ו"ימי הלל" באו בעיקר¹⁴ מפני הנס שהי' בפך השמן, ש"הדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים" (כלשונו שם בהלכה ב). ובזה יומתק גם מה שהרמב"ם חילק תיאור המאורעות לשתי הלכות (וכבר נתבאר בכמה דוכתין שאפילו חלוקת ההלכות ברמב"ם בדקדוק היא, ויש ממנה נפקותות לדינא (ראה לדוגמא שר"ע אדמו"ר הזקן הל' ת"ת פ"א קו"א סק"א)), להורות שמב' מאורעות אלו באות שתי הלכות: ממאורע הראשון – דינא דימי שמחה, וממאורע השני – דינא דימי הלל (ודינא ד"מדליקין בהן הנרות כו'"). וכמשי"ת להלן אמאי כל מאורע הוי טעם לדין אחר.

והנה, פשיטא שהרמב"ם לא יחדש מעצמו טעם לקביעת ימי החנוכה, שעצם תקנת ימי השמחה היא על הנצחון, אלא ודאי יסודו מנוסח "ועל הנסים" וממדרשי רז"ל. ואולי הי' לפני הרמב"ם גם מדרש חנוכה – שאז מובן בפשטות מה שכותב כאן כמה פרטים בתיאור נס הנצחון, "גזרו גזירות" וכו' וכו'. אבל בכל אופן, כנ"ל בארוכה הי' לרמב"ם הכרח דליכא למימר דהש"ס פליג ע"ז וסבר דכל החנוכה אינו אלא על נס השמן, אלא כנ"ל שהש"ס לא ישרא על אויביהם ואבדום, יהיו כל הימים גם ימי שמחה.

ועפ"ז יומתק לשון הרמב"ם "שמונת ימים האלו שתחלתן כ"ה בכסלו", דלכאורה הו"ל למימר "שמונת ימים האלו מכ"ה בכסלו ואילך" וכיו"ב, אלא הוא בזה נתן טעם על מה שכתב "שהיו שמונת ימים האלו". ימי שמחה – "שתחלתן" (היינו משום שתחילתן) של ימים אלו הוא יום כ"ה בכסלו שבו נצחו במלחמה ונולד דין "שמחה".

14. אף שאין זה רק משום נס פך השמן לחוד, וגם מפני נס המלחמה (כהל' ב"ועל הנסים") קבעו ח' ימי חנוכה אלו להודות ולהלל.

שמן כו', ולכאורה "עשו מן הטפל עיקר" (כלשון כ"ק אדמו"ר האמצעי שהאר"ך בקושיא זו – שערי אורה כב, א⁹), ועיין בפר"ח (או"ח שם) "שאינן סברא... (ש)עיקר יום הנצחון שנחו מאויביהם... שלא יקבעוהו לדורות".

ובאמת, המעיין היטב בלשון הרמב"ם ימצא תמיהה בענין זה, שהרמב"ם שינה לכאורה מן הש"ס, דהנה משמעות לשון הש"ס לפום ריהטא היא שימי החנוכה קבעום חכמים על הנס דפך השמן ולא על הנס דנצחון המלחמה, אבל הרמב"ם פתח ה' חנוכה (שם הלכה א' וב') לתאר בארוכה ישועת ישראל והצלתם מידי היוונים, ו(אחר כך) הנס דפך השמן, וכוונתו בתיאור זה כולו היא ללמדנו הטעם והסיבה לתקנת ימי החנוכה כדממשיך תיכף לאח"ז (בה"ג), "ומפני זה התקינו חכמים... שיהיו שמונת ימים האלו... ימי שמחה והלל"¹⁰.

ועל כן י"ל דמצד חומר הקושיא דלעיל על דברי הש"ס, איך אפשר לומר שימי החנוכה נתקנו על נס פך השמן ולא על המלחמה, ס"ל להרמב"ם להכריח דבוודאי כוונת הש"ס בקושיית "מאי חנוכה" אינה כדפירש רש"י "על איזה נס קבעוה", אלא שביקש הש"ס ליתן טעם רק לענין מסויים בחנוכה, והוא למה שקבעום "בהלל והודאה". פירוש, דגם לולי הנס דפך השמן ודאי פשיטא ל' להש"ס דהיו קובעים

9. וראה גם ספר המצוות להצמח-צדק ריש מצוות נר חנוכה (עא, א).

10. ופשוט, שאין לומר שכוונת הרמב"ם ב"ומפני זה" היא רק להנס דפך השמן – כי לפ"ז, כל סיפור המאורע שבהלכה א', ע"ד ישועת ישראל והצלתם מן היוונים מיותר הוא.

את יום נצחון המלחמה ליום טוב¹¹ (יום שמחה¹²); ומה שאמרו "מאי חנוכה... פך אחד של שמן כו'" היינו רק בנוגע לפרט ד"הלל והודאה", דהא דקבעום ועשאוים יו"ט בהלל והודאה הוא מצד הנס שהי' בשמן.

וזהו שלאחרי שתיאר בארוכה כל המאורעות דימי החנוכה, סיים "ומפני זה התקינו חכמים... ימי שמחה והלל", היינו, שמפני שני סוגי המאורעות והנסים האמורים בדבריו לעיל – התקינו חכמים ב' עניינים, "ימי שמחה" ו"ימי הלל". ד"ימי שמחה" הוא על "שהושיעם מידם והצילם... וחזרה מלכות לישראל" (כלשונו בהלכה א'¹³);

11. להעיר גם מלקוטי תורה צו (טז, א) שמקשה מדוע חנוכה ופורים הן ביום המנוחה ולא ביום שנעשה הנס – שמה מוכח, שהקביעות דחנוכה הוא משום הנס דנצחון המלחמה.

12. וראה עוד להלן הערה 21, מה שמוכח מדבריו לענין פלוגתת הראשונים בזמן נצחון המלחמה. ועוד ה' אפשר לפרש סוגיית הש"ס באופן שלא תוקשה קושיא החמורה הנ"ל, שכוונת הקושיא "מאי חנוכה" היא, דאף שפשיטא לן שצריך להיות יו"ט ביום הנצחון (גם לולא הנס דפך השמן), אבל אין מבואר אמאי תקנו ח' ימי חנוכה, ועל דא קא מתרין הש"ס "שכשנכנסו יונים להיכל כו' והדליקו ממנו שמונת ימים".

13. ומה שהתקינו שמונה ימי שמחה, יש לומר דאחר שהתקינו להלל ולהודות גם על נצחון המלחמה (וכמבואר בהערה הבאה – דאף שדין "ימי הלל" נוסד בעיקר ע"י נס פך השמן) (וכמבואר להלן ס"ב הטעם), מ"מ דין "ימי הלל" הוא גם מפני הנס דמלחמה, וכדמוכח מהל' בנוסח "ועל הנסים", והלא דינא ד"ימי הלל" שמונה ימים הוא (כי דין זה נולד ע"י נס פך השמן שהי' שמונה ימים), שוב התקינו דכל שמונה ימים אלו, כיון "שתחלתן (הוא) כ"ה בכסלו" (כלשון הרמב"ם גבי שמונת הימים), וכ"ה בכסלו הוא יום ש"גברו

ע"י כהניך הקדושים

כתב הרמב"ם בריש הל' חנוכה "וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם". ולכאו' יש לתמוה מה נפקותא יש בזה שההצלה הגיעה דרך "בני חשמונאי הכהנים הגדולים", ולא ע"י שאר אנשים מבנ"י?

וי"ל בזה, דהנה, הלכה רווחת היא, שבכל העבירות שבתורה חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכת דמים אם אומרים לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג אם הוא בצנעה יעבור עליו ואל יהרג (סנהדרין עד, א. רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ה. טרשו"ע יו"ד ר"ס קנז). ובאם רוצה האדם להחמיר על עצמו וליהרג גם באופן כזה, נחלקו הראשונים בדבר, ולדעת הרמב"ם "כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו" (שם, ה"ד).

אך כ"ז שלא בשעת השמד, "אבל בשעת השמד, והוא שעומד מלך רשע כנבוכדנאצר וחבריו ויגזור שמד על ישראל לבטל דתם או מצוה מן המצוות, יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצוות" (פ"ה ה"ג).

והנה בריש הלכות חנוכה כתב הרמב"ם "בבית שני כשמלכו יון גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאוד מפניהם ולחצום לחץ גדול". ומפשטות לשונו נראה שדינו של המצב בזמן ההוא הי' כשעת הגזירה, ואז היו ישראל חייבים למסור נפשם על כל מצוות התורה.

אבל יש מקום לעיין בזה: דתינח אם כופים אותו המלכות לעבור עבירה, אז שפיר י"ל דיהרג ואל יעבור, אבל מי יימר דיש חיוב להסתכן ולצאת במלחמה נגד מלכות הרשעה? וגם א"ת דהליכה למלחמה אינה בגדר מסירת נפש, שהרי זהו תוכן כל מלחמה, שמעמידים את עצמם בסכנה, וא"כ בזה גופא שהתירה תורה אפילו מלחמת רשות הופקעה דין מלחמה מדיני מסירת נפש (ראה מנ"ח מצוה תכה), הנה בנדון זה דהיו החשמונאים "חלשים נגד גבורים" ו"מעטים נגד רבים", וע"פ הטבע אין דרך שינצחו את המלחמה, הוי סכנה ודאית, ולכאורה באופן כזה איך הותרו לצאת למלחמה?

אלא שכבר כתבו הפוסקים (נמוק"י. הובא בכס"מ על הרמב"ם שם) שגם לדעת הרמב"ם ש"כל מי שנאמר בו יעבור ועל יהרג, ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו", הרי "אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים, ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצווה קלה כדי שיראו העם ולמדו כו'" (לשון הכס"מ שם).

ולכן דייק הרמב"ם ש"גברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים" כדי להדגיש שמכיון שהיו "כהנים גדולים" ה' דינם כ"אדם גדול וחסיד ירא שמים", שמוסר נפשו בכל זמן ובכל אופן שהוא, גם כשאין זה על פי חיובי מס"נ ע"פ תורה, ולכן הותר להם ללכת למלחמה. וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 170 ואילך)

ובל שמונת ימי חנוכה

נרות חנוכה נשתנו מנרות המקדש במספרם – בביהמ"ק הי' מנין הנרות שבעה, ונרות חנוכה הי' שמונה.

ויובן זה בהקדים מה חילוק נוסף, בין נרות חנוכה לנרות המקדש: בנרות המקדש, מצות ההדלקה היא בפנים המקדש ודוקא כשהאיר היום; ובנרות חנוכה, החיוב להדליקם הוא "על פתח ביתו מבחוץ" ומשתשקע החמה.

ומבואר בכ"מ, שנרות המקדש הודלקו בזמן שהי' מצב טוב לישראל, ולכן הודלקו רק במקום שהאיר בו אלקות בגילוי ('בפנים'), ובזמן שיש "אור" בעולם ('כשהאיר היום'). לעומת זאת, בזמן נס חנוכה הי' המצב שונה – דהיוונים הכניסו טומאה למקדש, והתבטלו עבודות ביהמ"ק בכלל, וביחוד הדלקת נרות המקדש, ובמצב כזה הי' הנס דנרות המנורה.

ועפ"ז יובן החילוק בין מספר הנרות, דהנה, בתוכן החילוק בין המספרים שבעה ושמונה מבואר (ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט), דמספר שבע מורה על "שבעת ימי ההיקף" (סדר הזמנים בעולם), ואילו מספר שמונה מורה על בחינה שלמעלה מ"שבעת ימי ההיקף" – ולמעלה מהגבלות העולם.

ולכן, בבית המקדש מכיון שלא הי' צורך להאיר את החושך, הי' מספיק ב"שבעה" נרות, שהוא הסדר הרגיל בעולם. ורק בנרות חנוכה, שאז צריכים להאיר גם את ה"חוץ" והחושך, אזי מדליקים "שמונה" נרות, ומאירים את העולם ע"י אור שלמעלה מהגבלות העולם, דרק אור כזה בכחו להאיר גם את החושך.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ג עמ' 811 ואילך)

ואין לנו רשות להשתמש בהם

בנרות חנוכה הדין הוא ש"אין לנו רשות להשתמש בהן". ועד שאחד מהטעמים לזה שמדליקים נר שנק' "שמש", ומעמידים אותו במקום גבוה יותר משאר הנרות, הוא כדי שאם ישכחו וישתמשו לאור הנרות, לא יכשלו באיסור בדיעבד, כיון שהשימוש הי' לאור ה"שמש" (ראה טושו"ע או"ח סתרע"ג ס"א).

לאידך, מצינו בנרות חנוכה, שחייבים להדליקן באופן שיהי' אפשר לעשות בהן שימוש, וכמו שאמרו התוס' הטעם לזה שמדליקים את הנרות "משתשקע החמה", כי לפני זה "הוה שרגא בטיהרא" (תור"ה נפסל – מנחות כ, ב), ללא תועלת.

ונמצא, שבנרות חנוכה יש דבר והיפוכו, דמחד, חייבים להדליקם באופן שאפשר להשתמש בהן, ולאידך "אין לנו רשות להשתמש בהן".

ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו:

לקראת שבת

מצוה, ולא כדברי מהר"ם כו', אלא כדברי הרמב"ם שהן ימי שמחה והלל כו'⁵. ועיין גם בכ"ח (או"ח שם ד"ה ומ"ש משום) שכתב דמדברי הרמב"ם מוכח קצת "דבחנוכה יש לנהוג שמחה ומשתה"⁶. וכשיטת הרמב"ם, דאף חיוב משתה ושמחה יש בחנוכה, אשכחן במרדכי הארוך (דלהלן בסוף הסעיף).

ובתוס' כתב נמי (ד"ה הלכה – תענית יח, ב) "אחנוכה ואפורים". דיום משתה ושמחה כתיב". וכ"כ בשו"ת הרשב"א (ח"א סתרצ"ט) דיש בחנוכה "שמחה ועונג". ועד"ז בעוד פוסקים.

והתמיהה על הרמב"ם וסייעתי' מאלי' קמה וגם נצבה, כי לישנא דגמרא בסוגיא ד"מאי חנוכה" (שבת כא, ב) הוא "לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה", הרי שלא הזכיר הש"ס אלא תקנת דין הלל והודאה, כשיטת הטור

כמ"ש הרב המגיד (שם). וראה נימוקי או"ח סתרצ"ה סק"ב. וצע"ק מ"ש היש"ש שם "אותן סעודות שעושין כו'", ולא כתב שצריך לעשות סעודה (אף שקאי שם לשיטת הרמב"ם).

5. וראה גם נמוקי מהרא"י על הרמב"ם שם. ובבנין שלמה מפרש ברמב"ם ד"מצוה לאכול בו... שקבעוהו לשמחה", היינו למשתה כמו שאמרו ביו"ט אין שמחה אלא בבשר. ובכ"ח שם בסופו (מהר"ש מאוסטרייך) ד"יש לנהוג שמחה ומשתה... והוכיחו קצת מרבינו יואל... ולא סגי בלא פת". וראה השלמה לשו"ע אדה"ז דלהלן בפנים, על הגליון.

6. ולכאורה צ"ל, שהלשון יש לנהוג קאי א"ומשתה", אבל בנוגע ל"שמחה" הוא חיוב גמור (לדעת הרמב"ם). ולהעיר אשר ברמ"א או"ח שם כתב לענין הלכה "שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות". ומציין למהר"א מפראג שהוא (מהר"א מפראג) המקור שהביא בד"מ שם ד"קבעו משתה ושמחה".

ואם כי הפוסקים כבר האריכו היטב לפלפל בטעמים וסברות אמאי להרמב"ם יש לשמוח במשתה בחנוכה, ונקבצו ובאו דבריהם באריכות ב"השלמה לשו"ע רבינו הזקן" מבעל הדברי נחמי' סי' תר"ע ס"ג (שו"ת דברי נחמי' או"ח עז, א. נדפס גם בשו"ע אדמו"ר הזקן הוצאת קה"ת בהוספות), ושם הציג באריכות ב' הדעות; אבל עדיין לא נתבאר איך תתיישב שיטת הרמב"ם ודעימי' עם פשטות הש"ס דלא נזכר דינא דמשתה ושמחה בחנוכה.

והנראה בזה, דהכרח גדול הי' לו להרמב"ם לחדש כדבריו, ובהקדים הקושיא הידועה בדברי הש"ס שם, "מאי חנוכה, שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' חתום בחותמו של כהן גדול ולא הי' בו להדליק אלא יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונת ימים. לשנה אחרת קבעום כו'", ותמוה אמאי אמרו שימי החנוכה נקבעו [לא מפני הנס דנצחון המלחמה וישועת ישראל מידי היוונים, כי אם] מצד הנס דפך אחד של

7. אבל להעיר מיש"ש שם שדייק כדעת הרמב"ם גם מן הש"ס: "ובתלמודא משמע דנתקנו נמי למשתה ושמחה מדאמרין... לשנה אחרת קבעו ועשאום יו"ט כו'".

8. ומלבד שהוסיף ה"שמחה" שלא נזכרה בש"ס, גם השמיט ה"הודאה" שזכרה בש"ס, וכתב רק "ימי שמחה והלל". וראה הביאור בזה לקמן הערה 16.

חידושי סוגיות

בדרך כלל סדר עבודת האדם הוא שמתחיל לעבוד את בוראו "שלא לשמה", בכדי שיקבל מזה תועלת ושכר, ורק אחר כך מגיע הוא לעבודת ה"לשמה". וכמו שאמרו רז"ל "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה" (פסחים נ, ב).

אך בנרות חנוכה מצינו שעל אף התועלת שיכולות הנרות להביא לאדם, אומרים לו להינזר מתועלת זו, ויקיים את המצוה באופן שלא ירוויח מזה כלל בגשמיות; ומזה יש לאדם ללמוד, שלא יקיים את המצווה לשם השכר הרוחני שבמצווה זו, אלא יקיים אותה רק כדי לקיים מצוות בוראו – "לשמה" בלבד.

ויתירה מזו: מבואר בספרי חסידות (והובא לעיל) דזה שמצוות נר חנוכה היא "משתשקע החמה" דווקא, מהווה רמז והוראה, שגם אצל מי שאין מאיר אצלו "שמש ומגן ה' אלקים", ושורר אצלו חושך רוחני, צריך הוא להדליק את נרות החנוכה.

ונמצא, שגם מי שנמצא בהתחלת עבודתו, עליו לקיים מצוות נרות חנוכה, לא בשביל התועלת שיכול הוא לקבל מהנרות, אלא "אין לנו רשות להשתמש בהן". וצריך הוא לקיים את המצווה רק כדי לקיים רצון הבורא – "לשמה".

ללמדנו, שאף מי שנמצא הוא בהתחלת עבודת בוראו ובדרך כלל מקיים את המצוות "שלא לשמה" גם הוא שייך וצריך לקיים לכה"פ מצוה אחת – מצוות נרות חנוכה – רק לשם הבורא ית', ולא לשם תועלת גשמי או רוחני.

(ע"פ שיחת מוצאי ש"פ מקץ תשל"ט – שיחות קודש תשל"ט ח"א עמ' 518 ואילך)

ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד

יש לדייק, דמלשון הנוסח משמע שיש בראיית הנרות איזה שימוש. כי, באם אין ב"לראותן" שום שימוש, לא הו"ל להביאה כאן כל עיקר, דמדוע נחשוב שאסור לראותן. אלא, מזה רואים שיש ב"לראותן" איזה שימוש, ורק ששימוש כזה מותרת.

ולכאורה איזה "שימוש" ותועלת יכול האדם לקבל מראיית הנרות?

אלא שלימדונו רבותינו "מען דארף זיך צוהערן וואס די ליכטלאך – נרות חנוכה – דערציילן" [צריך להקשיב למה שהנרות מספרים] (ספר השיחות (לכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע) תש"ו עמ' 22). והיינו, שיש להתבונן בתוכן ענין נרות חנוכה, וללמוד מזה הוראות בעבודת האדם. ו"ראי" כזו, וודאי יש בה שימוש ותועלת לאדם.

אלא ששימוש זה אינו מביא תועלת לגוף האדם ולצרכיו הגשמיים, כ"א הוי תועלת ושימוש רוחני לנשמת האדם.

וזהו "אין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד", כי שימוש לשם תועלת הגוף אסורה היא, אך לתועלת הנשמה וכדי ללמוד מזה לעבודת האדם, ודאי מותרת היא.

בפלוגתת הראשונים אם יש דין משתה ושמחה בחנוכה

יפלפל לתרץ שיטת הרמב"ם שיש חיוב שמחה אף שבש"ס לא נזכר אלא הלל והודאה, דהרמב"ם הכריח מחמת קושיא - שודאי הש"ס לא בא לבאר כל התקנה אלא רק דין הלל שבה / יתלה דדין הלל הוא על נס פך השמן ודין שמחה הוא על נס המלחמה / יציע לתלות הפלוגתא בפלוגתת הרמב"ם והמאירי אם הנצחון ה' בכ"ד או בכ"ה, ויסיק דאף אם ה' בכ"ד שפיר אפ"ל דהתקנה היא על יום המנוחה / יחדש דהפלוגתא היא אם שני הנסים הוו בגדר "זה וזה גורם" לתקנת היו"ט, או דעיקר הגורם הוא נס פך השמן

א

יפלפל בשיטת הרמב"ם דיש חיוב משתה ושמחה בחנוכה אף שבש"ס לא נזכר אלא חיוב הלל והודאה

ידועה פלוגתת קמאי בעיקר דין ימי חנוכה. דהטור (או"ח סי' תרע) הביא דעת הר"מ מרוטנבורק, וז"ל: "שריבוי הסעודות שמרבים בהם הן סעודות הרשות, שלא קבעום אלא להלל ולהודות ולא? למשתה

ושמחה", וכן פסק המחבר (שם ס"ב). מיהו, הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ג) נקט "התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו שתחלתן (ליל) כ"ה בכסלו ימי שמחה והלל", וכמו שפירש המהרש"ל (יש"ש לב"ק פ"ז סל"ז) בשיטתו, שכתב "אותן סעודות שעושין בימי חנוכה נראה שהן סעודות"

ממרדכי הארוך.

3. כ"ה ברמב"ם הוצאת פרענקל. ולפנינו ליתא "ליל".

4. להעיר אשר בפורים דכתיב בהו "ימי משתה ושמחה" צריך להיות לדעת הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הט"ו) סעודת בשר (דאין שמחה אלא בבשר,

1. ע"פ דפוס פראג וכו'. וכן הועתק גם בב"י.
2. וכ"ה גם במרדכי פסחים פ"ד סת"ר"ה – הובא בב"י שם. וראה לקמן בסוף סעיף זה מה שהובא

[הערות המו"ל: ברור שאין בהנ"ל סתירה למה שנתבאר קודם שמצות הדלקת הנרות צריכה להיות "לשמה" בלבד, בלי שום כוונת שכר ותועלת גשמי או רוחני – כי אין המדובר כאן שיש לכוון במצוות הדלקת נרות לשם קבלת התועלת הרוחני, כ"א שיש ללמוד מנרות חנוכה בעבודת האדם. אך כוונת האדם צריכה להיות "לשמה" בלבד].

(ע"פ שיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ה – שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 295 ואילך)

כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על ניסוך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך

בנוסח "הנרות הללו" מזכירים את הניסים שקרו בימים ההם, ואומרים "הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות" (כ"ה במס' סופרים פ"כ ה"ו. טור אור"ח סתרע"ו. וכ"ה בסידור אדמו"ר הזקן), ובסיום "הנרות הללו" מוזכרים שוב הניסים, אך בסדר שונה – "להודות ולהלל לשמך הגדול על ניסוך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך" (כ"ה בסידור אדמו"ר הזקן, ובסידור של"ה, יעב"ץ ועוד).

ויש לעיין בטעם שינוי הסדר.

ויובן זה בהקדים החילוק בין "תשועות" ו"ניסים" ו"נפלאות":

כאשר משהו מנהל מלחמה נגד אחר וכוחות שני הצדדים שווים לפי ערך, עדיין זקוק הוא לעזרת השי"ת כדי לנצח, שהרי לפי הטבע אפשר גם לצד השני לנצח. אך לעזרת ה' בנצחון זה אין קוראים "נס" ו"פלא", שהרי אין הנצחון נגד הטבע, וגם בדרך הטבע יכול לנצח, אלא הוא בגדר "תשועה".

אך כאשר מנצח המלחמה הוא צד חלש יותר, ובדרך הטבע אינו יכול לנצח, הרי נצחון מלחמה כזאת בגדר "נס" יקרא, שהרי זה למעלה מן הטבע ובניגוד למציאות הטבעית.

ויש אופן ממוצע בין השנים. שישנם מאורעות שאינם נסים גלויים, ואפשר להסבירם באופן טבעי, אך הן מאורעות כאלו שהם בגדר "פלא", שאינם מאורעות ע"ד הרגיל, כ"א מובדלים ומופרשים מהמציאות הרגילה, ולכן נקראות בגדר "נפלאות".

ועפ"ז יובן שפיר מה שבתחילת נוסח "הנרות הללו" הסדר הוא "תשועות" ו"ניסים" ו"נפלאות":

דהנה, נתבאר לעיל, ש"הנרות הללו" לא מדליקין רק לזכר נס פך השמן, אלא לזכר כל הנסים והישועות שעשה הקב"ה בימים ההם. וע"כ אומרים "תשועות" ו"ניסים" ו"נפלאות", כי בסדר זה קרו המאורעות בימים ההם.

דתחילת נצחון החשמונאים הי' בעירם מודיעין, ששם נמצאו מתתיהו ובניו. והיוונים רצו להקריב שם "דבר אחר", והחשמונאים עמדו מנגד וניצחום (יוסיפון פ"כ, ועוד). ונצחון זה בגדר "ישועה" הייתה, אך לא "נס" גלוי, ואפילו לא פלא גלוי. כי במודיעין לא היו מספר רב של יוונים.

ואח"כ נלחמו ישראל נגד הצבא הגדול של אנטיוכוס, שהי' מספרם גדול בהרבה ממספר אנשי חיל של ישראל. והתרחש "נס" גלוי שלמעלה מן הטבע, ו"מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים", עד שנצחו ישראל.

ולאחרי נצחון זה, נכנסו בני חשמונאי לבית המקדש, וגילו שאין בנמצא שמן טהור להדלקת המנורה, כי היוונים טמאו את כל השמנים, עד שמצאו "פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול". שמציאת הפך אינה "נס" גלוי, אך בגדר "פלא" היא. ש"נפלא" הדבר, שאת כל השמנים טמאו היוונים, ורק פך יחיד זה הי' מוסתר בקרקע, ונשאר שלם ללא נגיעה!

[וה"נס" שהדליקו מן השמן לשמונה ימים, שהוא נס גלוי, נכלל ב"ניסים" – לשון רבים – שנזכרו לפני זה, אלא שמונה את ג' הסוגים כסדר שאירעו לראשונה].

ונמצא, דתחילה הי' "ישועה" במודיעין, אח"כ "נס" במלחמה נגד היוונים, ואח"כ "פלא" במציאת פך השמן.

אך כ"ז כאשר מונים את הניסים ע"פ סדר המאורעות. אך בסיום נוסח "הנרות הללו" כאשר מודים ומשבחים "לשמך הגדול" אזי הסדר שונה, כי מונים לפי הסדר שיבוא האדם לידי הכרה שעליו להודות להקב"ה, ובזה הסדר הוא "על ניסוך ועל נפלאותיך ועל ישועותיך".

כי בתחילה מודים להשי"ת על "ניסוך", שבמאורעות אלו ברור לכל שיד ה' הייתה כאן, ואין להם הסברה בדרך הטבע כלל.

ואח"כ, כאשר מתבוננים בפרטי המאורעות אפשר לבוא להכרה שעוד כמה מאורעות בגדר "נפלאותיך" הם, ויש להודות להשי"ת עליהם.

ורק אח"כ באים לידי הכרה, שאפילו "על ישועותיך", שאינם בגדר נס או פלא, אלא מאורעות שע"פ דרך הטבע, גם על אלו יש להודות להשי"ת. כי, "לה' הישועה", וגם הטבע מונהג ע"י הקב"ה, ולכן גם על "ישועותיך" יש להודות ולהלל.

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ו עמ' 366 ואילך)

